

Néha szimbólikus képei épp azért oly megkapók, mert a döbbenetes valóságból születtek. Legkedvesebbje, aki már halott, csak élve él előtte. Nem tudja elhinni és nem is akarja tudomásul venni az elmulását. „Temető“ című versében ezért a legkedvesebb halottért hadakozik a Sorssal s inkább hiszi, hogy ő is meghalt Vele, semmint vállalná s érzéskeltetné hiányát:

... temető lettél, haldokolva,
megölted a tiédet...

Hasonló vívódást látunk a Szerb Antal emlékére írott „Tűnődő“ című versben is. Cimadó költeménye méltóan illik az egész kötet elejére. Mellette a „Távolodó barát“ bölcs, józan csattanója s a „Rézmetszet“ zárt, egységes hangulata méltóan csatlakozik legjobb versei sorához.

Formaművészete hangsúlyozottan hibátlan s talán innen néhány klasszikus szerkezetű versének kifogástalan vonalvezetése.

Az érett, komoly hang, mely új verseinek alapanyaga, a kötet epilógusában méltóan befejezést nyer. Itt már az ön-titok, a megfejtethetlen személyiség villódzó kérdéseit dobja belénk:

Emelkedő s hulló zászlók között
magam — s végképp magam — talány,
[titok...

— Sugár leszek az évek mélyülő
barlang sötétjén, hogy visszhangtalan
sziklák között meglegjem a szabad
egyet kitérő rést, a túlnanit —
s ahonnan egykor vétetett a lélek,
a nap forró szívére visszarántsa.

Íme a „negyedik nemzedék“ egyik legtisztább alakja! Mit mondhatunk még a 24 éves költőről? Őszintén kívánjuk, hogy haladjon önálló útján s kerülő nélkül érjen el oda, ahol a kivételes tehetségek határát lépi át.

KOVAI LŐRINC: TÚZKEHELY.
(Szikra-kiadás).

A nagytehetségű, fiatal marxista regényíró, újabb alkotással gazdagította irodalmunkat. Ha végig tekintünk a Földönfutók óta megtett útján, nyugodtan állíthatjuk, hogy e ritka tehetségű írónk teljesítményei témájuknál és kidolgozásuknál fogva is egyre ívelőbb pályát mutatnak. A Vadvíz, Igazság és a Föld, kenyér, szabadság után történelmi regényben dolgozza fel Kovai Lőrinc a husziták harcait. A regény kiállás is s a

forradalmár író otthonosan érzi magát e nagyszerű témában. A hősök, mártírok, a forradalom esettjei ritkán szólanak meg ilyen mehökkentően közvetlen hangon s erővel. A kor festése, a jellemek ábrázolása és a stílus különös előnyére válik. Szélesen hömpölygő sorainak sodra magával ragadja az olvasót, több mint hatszáz oldalon keresztül. A vallásháborút úgy érzékelteti, mint az elnyomottak, a kisemnízetek élet-halál harcát.

A cselekmény izgalmas, fordulatokban bővelkedő és világos okfejtésű. E regényben semmi pöz nincs és sehol nem érezzük a zavaró történelmi hamisításokat, Kovai biztos keze nem hagy bennünk csalódást eziránt. Voityét, az inas gyermeket, aki szembe szegül mesterével az elmúlt kor történetével tudjuk azonosítani. Ezért olyan megnyerő a személye. De ugyanennyire megszerettük Jarmilat és Jurifét, kik származásuk ellenére a dolgozók igaz ügyéhez csatlakoztak és nem lettek árulók. És legyen példa Prokop, aki holtig gyűlölte az elnyomókat.

Kovai a vérbefojtott lázadás legszebb himnuszát írta meg. Az elnyomott cseh névtelen milliók szenvedése és tanítása Kovai kétkötetes hatalmas regényében felejtethetetlenül él tovább lelkünkben.

BÖLÖNI GYÖRGY: AZ IGAZI ADY.
(Szikra kiadás.)

A könyvtárat kitevő Ady-irodalom halmazát végre olyan könyvvel egészítette ki a szerző, melyben szépítés és kártevő, meddő rajongás helyett Bölöni György úgy ír Ady Endréről, olyan tárgyilagossággal, ahogyan még talán senki előtte nem írt. Lehet, hogy az igazság néha fájó, de Ady Endre minden igazságot kibír. Kellert ez az igazság, a valóság egyszerű ábrázolásával, hisz Ady Endrét halála óta annyi felé sajtótitották ki.

Bölöni György évtizedeken keresztül benső barátságban élt a költővel és már az iskola padjától nyomon követhette a költőt. A legmélyebb betekintést azonban Ady párisi életébe nyerünk. Emellett számos ismeretlen adatot tudunk meg a költő életéből Bölöni György könyvéből.

A könyv maga már 1934-ben megjelent Párisban, de természetesen itteni kiadására gondolni sem lehetett akkoriban, hisz úgy a szerző, mint a könyv ellensége volt az akkori bűnös korszaknak. Pedig a tárgyilagos, elfogulatlan beállítást senki sem oldotta meg

olyan következetesen, mint éppen Bölöni György. Nagy érdeme neki, hogy végre a sokféle hazug beállítást sikerül megcáfolnia s eloszlatnia. Hatvány nyomán kialakult hiedelmet, mely Adyt az uralmon levő feudális osztály képviselőjeként mutatja. Az úgynevezett „úri-gőg” nem sajátja a költőnek. Tulajdonképpen „a kicsorduló paraszti dölyf zsenis keveréke”. Ady nem árulja el az osztályát, mert nem tagja annak. Származása inkább szembe állítja az uralkodó réteggel s a kicsúszott talajú parasztság joggal érezheti őt harsos képviselőjének.

A költő párisi életének minden titka, minden eddig ismeretlen részlete feltárul előttünk. Mennyi ismeretlen esemény, mennyi meghökkentő, eddig homályban maradt részlet! Különösen a Lédával kapcsolatos oldalak hatnak a meglepetés erejével.

Nagyon ideje volt e könyv megjelenésének! Most ismertük meg azt az Ady Endrét, aki bátran vallotta: A kapitalista civilizáció nem non plus kultúra.”

Köszönjük Bölönyi Györgynek, hogy végre megmutatta Ady igazi arcát, mely a kisemmizett, elnyomott milliók védelmében szól s harcol haláláig. Jól mondja a szerző, könyve végén: „Soha nem foglalhatja le őt a mindenkori uralkodó osztály, mert velük szemben örökké el-lenség, lázadó marad.”

Őszi Zoltán

IVO ANDRICS: HÍD A DRINÁN.
(Szikra-kiadás).

„Balkáni állapotok” — szokták mondani, ha az elmaradottságot, a kulturátlanságot akarják jellemezni. Legtöbbször persze a fitymáló kritikusként fogalmazzák a Balkán igazi állapotairól. A balkáni országok technikai civilizáció tekintetében valóban hátrább állanak Európa, Ázsia és Amerika sok országánál, de a Balkánon lakó népek sajátos lelki kultúrája bizonyly sokkal tisztább, magasabb, emberibb emez országok leg-többjénél.

A hozzánk, magyarokhoz közeli, de mégis alig ismert ezerarcú balkáni világ életét pergeti elénk ez a regény, amely írójának mélyszéges bölcsessége, ragyogó tolla, nemes humanizmusa és forró szabadságszeretete miatt méltán nyerte el a Jugoszláv Állami Nagydíjat. A „véradóba” elhurcolt szerb janicsár-fiúból hírneves török hadvezérré vált főúr által közel fél évezreddel ezelőtt épült Drina-híd áll a regény középvoná-lán. A híd körül csoportosul az emberek, családok, Bosznia szerb, török, zsidó la-

kóinak sorsa, vágyai, multja és jelene, — a Balkán egész története. A regénynek a magyar történelemmel is számos összefüggése van, mint ahogy a török megszállás idején és a két világháború körül a balkán világa igen közel állott Magyarországhoz.

Ivo Andrics regénye méltó lenne arra, hogy minden magyar népkönyvtárat ellássanak egy-egy példányával. Megragadón szép írás, de hézagpótló is. A velünk szomszédos Jugoszlávia megismerésében még nagy szerepe lehet. Ebből a regényből könnyen megérthetjük, miért küzdöttek Jugoszlávia népei oly csodálatraméltó hősiességgel a német betolakodók ellen a második világháborúban és hogyan kovácsolhatta össze ez a küzdelem a soknyelvű balkáni népeket a mai Jugoszlávia egyre izmosodó államlközösségébe.

Ivo Andrics 1942-ben, a német megszállás idején írta meg ezt az értékes, szerkezetében eisőrangú, stílusában élvezetes regényt. Bosznia egy eldugott sarkában állott a regény „hőse”, a híd, ide csoportosítja az író nemcsak a híd körül élő népek négy száz éves multját, de a mi korunk nagy problémáit is. A hidat a németek 1944-ben felrobbantoták; ezzel véget ért a regény is, de a regény olvasója választ kap sok problémára és gazdagabb lesz egy nagy irodalmi élménnyel. Ez a könyv a multból merít és a jövőbe mutat a művészet legnemesebb eszközeivel.

Kovács Mihály

DEZSÉNYI BÉLA: MAGYARORSZÁG ÉS SVÁJC. (Hazánk és a nagyvilág. VI. — Tekei Pál Tudományos Intézet kiadása).

A szent-galleni kalanddal kezdődött... Ha logika volt a történelemben, háborúk, fegyvercsörgés zaja, majd ágyúk dübörgése és bombák robbanása kísérne végig az egész könyvön. Milyen jó, hogy az emberi történelmet az emberi logikánál jóval magasabbrendű erő irányítja. Békés kereskedők, reformátorok, írók és tudósok, a kultúra egyéb munkásai jelentik a magyar-svájci kapcsolatok folytonosságát. Ez a folytonosság hol erőteljesebb, hol kevésbé erőteljes, de az adatok mögött lappangó lényegét is meg-látni. kiolvasni tudók számára állandó biztatás a középkortól kezdve mind a mai napig. Két szabadságszerető nép testvéri ölelkezése olvasható le Dezsényi Béla könyvének lapjairól. Ha elgondolkozunk rajta, akkor legfőljebb azon kell